

Zachowania społeczne koni a dobrostan utrzymania i użytkowania

Aleksandra Górecka-Bruzda

Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt
PAN

ul. Postępu 36A
05-552 Magdalena

a.gorecka@ighz.pl

Fot. A. Górecka-Bruzda

Badania organizacji społecznej koni

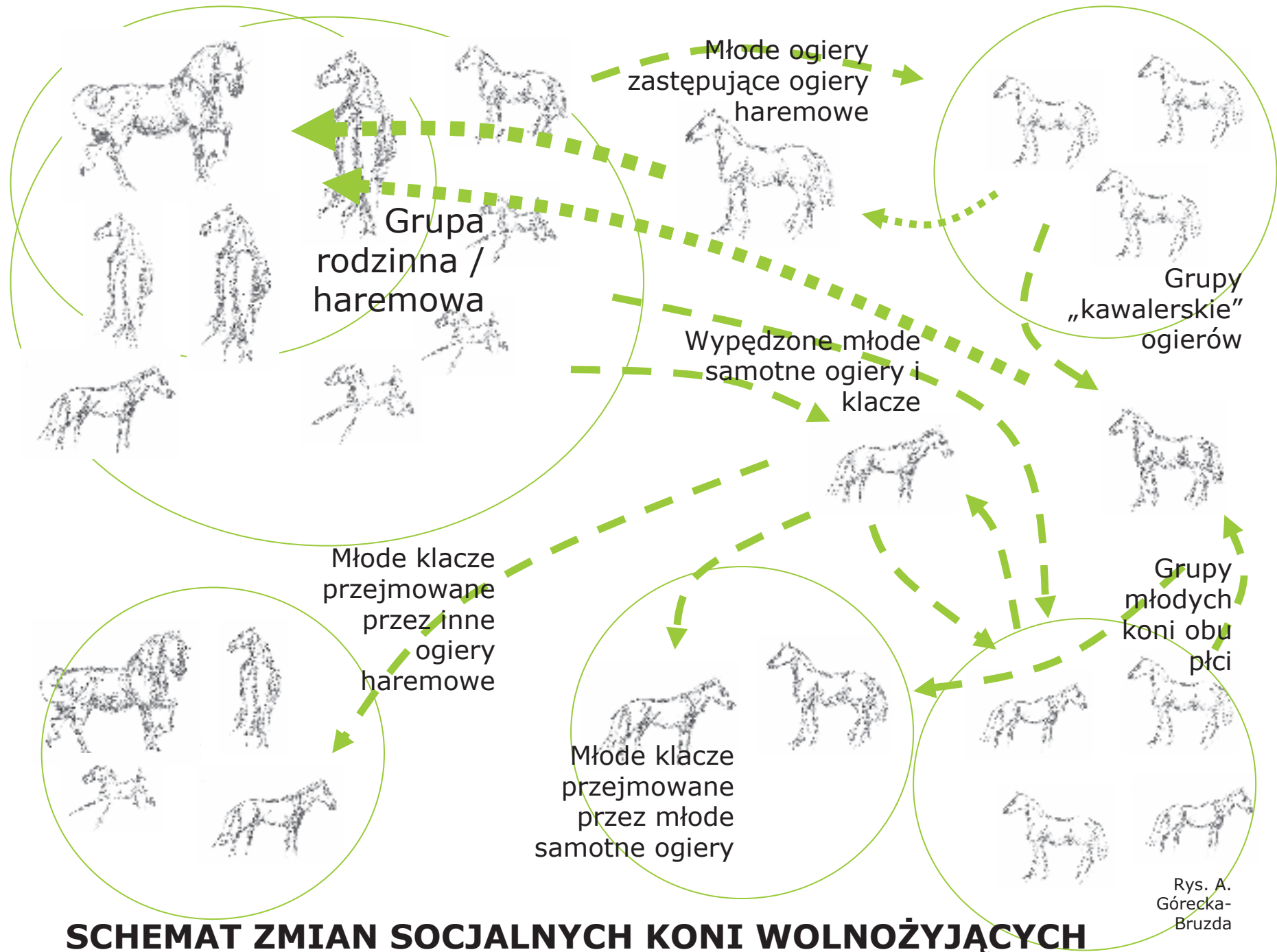
- Poznanie związków pomiędzy końmi – lepsze zrozumienie ich potrzeb:
  - zapobieganie nieprawidłowościom behawioralnym
  - wydajniejsze użytkowanie

Koń – zwierzę stadne

Fot. A. Górecka-Bruzda

SCHEMAT ZMIAN SOCJALNYCH KONI WOLNOŻYJĄCYCH

Rys. A. Górecka-Bruzda

Wzajemna indywidualna identyfikacja

- Osobniki znane i nieznane
- Klacz – źrebię

Fot. A. Górecka-Bruzda

Stabilność grupy

- ❑ Tworzenie par
- ❑ Wzajemne zachowania higieniczne
- ❑ Grupowa ochrona przed owadami
- ❑ Wspólne przemieszczanie się
- ❑ Kolejność tarzania

Fot. A. Górecka-Bruzda

Rola ogiera

- ❑ Czuwanie nad integracją grupy
- ❑ Przemieszczanie stada podczas zagrożenia (drapieżnik, inny ogier)

Fot. M. Bruzda

Rola klaczy

- Przywództwo i decyzyjność co do podejmowanych przez grupę aktywności
- Stabilizacja kohezji grupy – zachowania afiliacyjne

Fot. T. Jezierski

Rola źrebiąt

- Angażują wszystkich członków stada w pozytywne interakcje
- Doświadczają najmniej agresji

Fot. A. Górecka-Bruzda

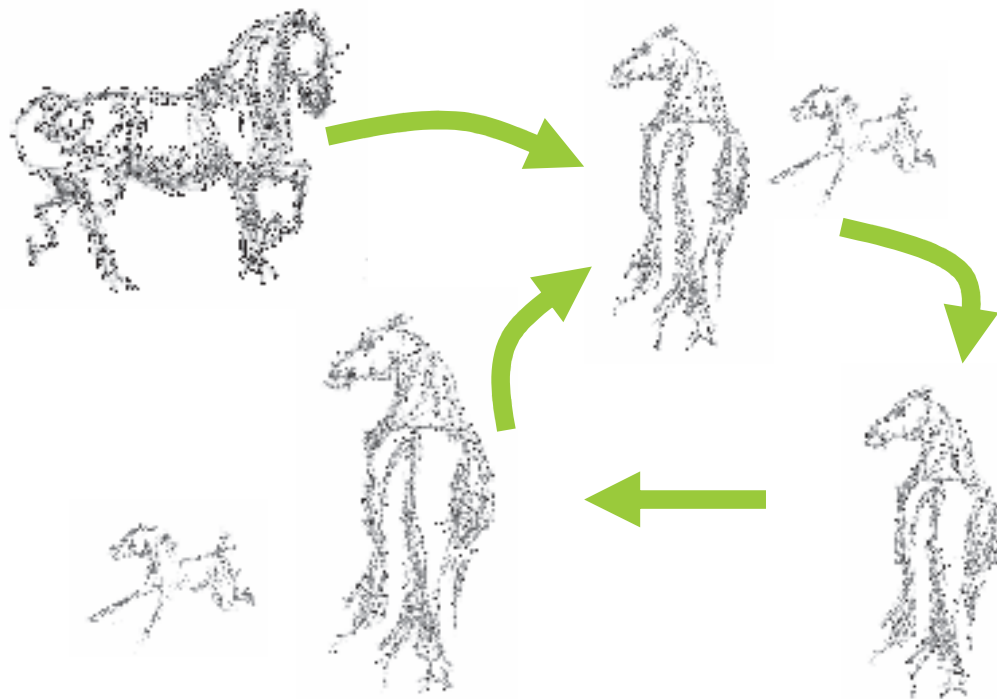
Hierarchia socjalna

- Osobniki o ustalonym statusie zapewniają stabilność w stadzie
  - Agresja zredukowana jest do minimum (groźby)
-

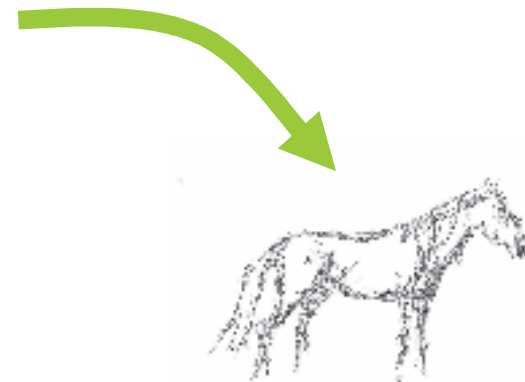
Hierarchia socjalna

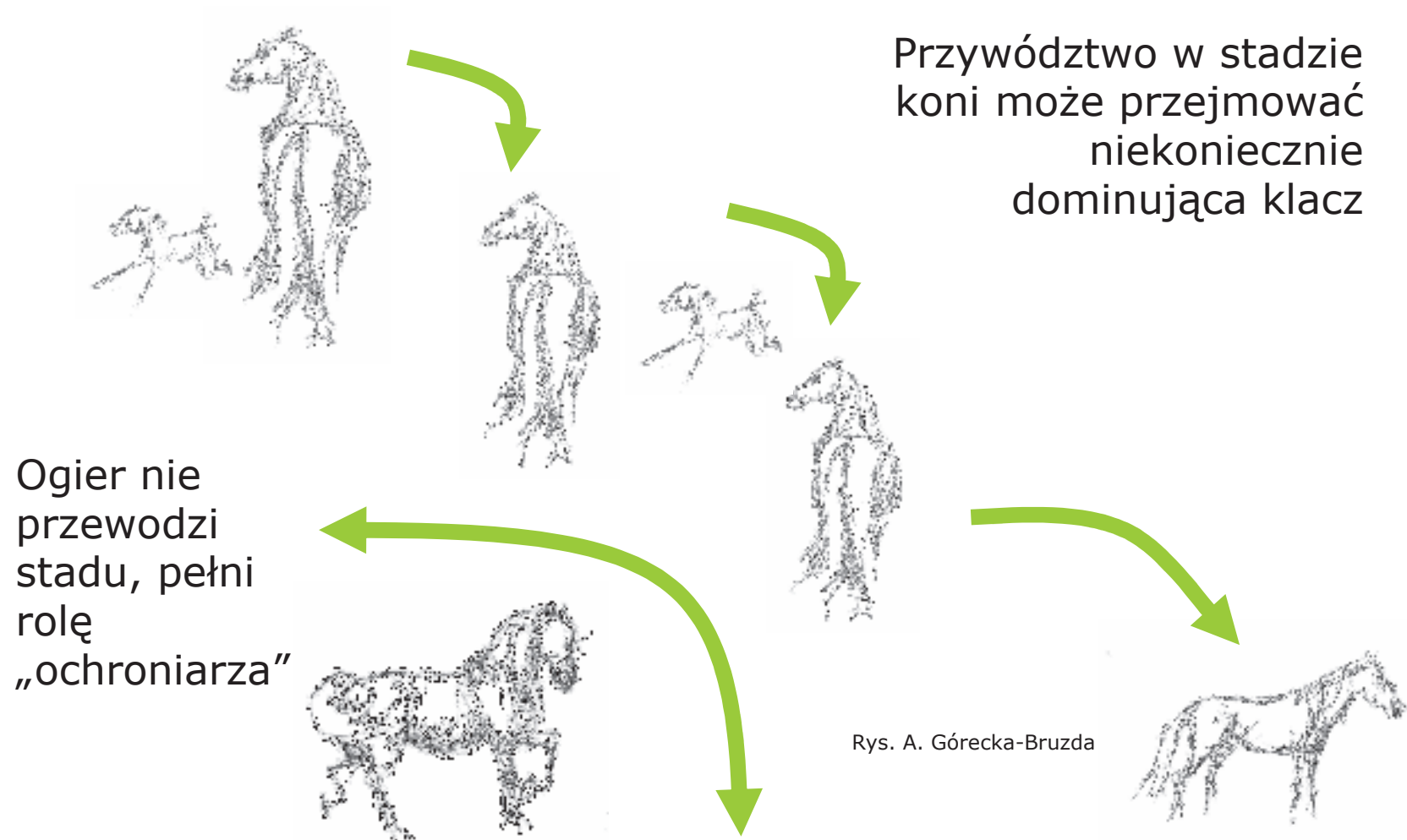

Hierarchia w stadzie koni nie jest prostoliniowa

Rys. A. Górecka-Bruzda

‘Leadership’

Pary

- ❑ Centralny element w spójności grupy, konie w podobnym wieku
- ❑ Najwięcej zachowań agonistycznych, ale „najłagodniejszych” (groźby)
- ❑ Wspólna aktywność
- ❑ „Zazdrość” o zasoby partnera
- ❑ Trwałość relacji (5 lat)

Fot. T. Jezierski

Interakcje negatywne - zachowania dominacyjne

- Gryzienie (groźba)
- Kopanie (groźba)
- Atak
- Pościg

Fot. T. Jezierski

Interakcje negatywne - zachowania dominacyjne ogierów

- ❑ Zaganianie (ang. *herding, driving, snaking*)
- ❑ Zachowania imponujące (parady)
- ❑ Walki

Fot. M. Bruzda

Interakcje negatywne - zachowania podporządkowania

- Unikanie
- „Kłapanie” żuchwą (ang. *snapping*)

Fot. T. Jezierski

Interakcje pozytywne

- ❑ Zachowania afiliacyjne
- ❑ Tolerancja
- ❑ Zabawa

Fot. A. Górecka-Bruzda

Mechanizmy socjalne a utrzymanie koni

Włączanie nowego osobnika do grupy o ustalonej hierarchii niesie ryzyko obrażeń

- ❑ Młode konie są bardziej narażone na ataki, bo są mniej 'świadome' gróźb

Zapobieganie / możliwość złagodzenia:

- ❑ Odpowiednia przestrzeń
- ❑ Zaokrąglone rogi wybiegów
- ❑ Zapoznanie nowego konia z wybiegiem przed połączeniem z innymi końmi

Mechanizmy socjalne a utrzymanie koni

Zapobieganie / możliwość złagodzenia:

- ❑ Przesłony wizualne (np.drzewa)
- ❑ Wybiegi - punkty zapalne: żłoby, poidła, wyjścia (bramki) – oddalone, nie w rogu
- ❑ Przegrody i zasłony pomiędzy żłobami (typowa odległość pomiędzy końmi w parze – 1.5 m)

Mechanizmy socjalne a utrzymanie koni

Agresja zwiększa się przy częstych przegrupowaniach osobników i mieszaniu płci

- ❑ Rozdział koni do grup o zbliżonym wieku i tej samej płci jest zgodny z naturalną organizacją socjalną, lecz ustalanie hierarchii wywołuje interakcje negatywne
- ❑ Grupy mieszane (klacze-wałachy) nadmierne przywiązanie koni (wałachy) – monopolizowanie klaczy, agresja między wałachami

Mechanizmy socjalne a utrzymanie koni

Zapobieganie / możliwość złagodzenia:

Możliwość utworzenia pary z koniem w podobnym wieku (niekoniecznie z sąsiadem stajennym)

- ❑ Większe grupy umożliwiają lepszy dobór par
- ❑ Łatwiej wprowadzić nowego konia do grupy koni w różnym wieku niż w podobnym
- ❑ Łączenie dwóch nowych osobników – zapewnienie paszy, gdy są odpowiednio głodne
- ❑ Pierwsze spotkanie – kontakt przez ogrodzenie

Mechanizmy socjalne a utrzymanie koni

Izolacja źrebiąt powoduje brak wpojenia zachowań społecznych dzięki mitygującemu wpływowi dorosłych osobników

- ❑ Nieadekwatne zachowania wobec koni
- ❑ Lekceważenie dystansu indywidualnego wobec człowieka
- ❑ Niezaspokojenie instynktu wspinania się (u ogierków)

Mechanizmy socjalne a utrzymanie koni

- ❑ Wspólna ochrona przed owadami
- ❑ Wzajemne zachowania komfortowe

Fot. T. Jezierski

Fot. A. Górecka-Bruzda

Mechanizmy socjalne a użytkowanie koni

- Hierarchia socjalna a miejsce w wyścigu
  - osobniki niższe rangą są „wysyłane” na pierwszą linię
  - niechęć przed wychodzeniem przed dominującego osobnika

- Obrona indywidualnego dystansu
- Obecność doświadczzonego konia przy treningu symuluje czuwanie ogiera

Mechanizmy socjalne a użytkowanie koni

- ❑ Wysoka zależność od konia z pary lub od stada w ogóle
- ❑ Niepewność/lęk w nowych sytuacjach społecznych (zawody)
- ❑ Wykorzystanie zorientowania konia na innych członków grupy (pierwsze skoki, wyścig w kierunku stajni)

Zapobieganie / możliwość złagodzenia:

- ❑ Habitacja i trening

Problemy behawioralne związane z mechanizmami socjalnymi

□ Stereotypie

Zapobieganie / możliwość złagodzenia:

- Umożliwienie fizycznego kontaktu z innymi końmi w stajni
- Umożliwienie długich sesji swobodnego ruchu i kontaktu fizycznego z końmi
- Odpowiednia ilość pracy
- Lustra

Problemy behawioralne związane z mechanizmami socjalnymi

□ Agresja wobec ludzi

Ochrona zasobów (osobnik z pary, jedzenie, woda, wolność np. przed wysiłkiem, bólem, strachem)

Zapobieganie / możliwość złagodzenia:

- Rozpoznanie zasobu (czego koń broni?)
- Trening unikania / respektu

Podsumowanie

- ❑ Konie tworzą hierarchię, która nie zawsze jest liniowa
- ❑ Wśród koni nie ma osobników alfa – przewodzenie i obrona ma większe znaczenia niż dominacja
- ❑ Konie domowe mają podobną organizację socjalną co dzikie, wyższa agresja spowodowana jest niestabilnością w składzie grupy
- ❑ Tworzenie par stanowi podstawę w kohezji grupy

Podsumowanie

- ❑ Status socjalny określa kolejność dostępu do zasobów
- ❑ Konie nie są stricte terytorialne, ale strzegą integralności grupy
- ❑ Pozycja w stadzie nie zależy od wagi, wzrostu czy płci, lecz od wieku (doświadczenia) i długości przebywania w stadzie
- ❑ Ogiery nie zawsze pełnią rolę przewodników grupy

Podsumowanie

- Zachowanie społeczne koni powinno być uwzględniane przy tworzeniu budynków i przestrzeni do ich utrzymywania

oraz

- Podczas ich użytkowania

W prezentacji wykorzystano m.in.

- Paul McGreevy „Equine behavior. A guide for Veterinarians and Equine Scientists” Saunders, 2004
- Daniel Mills, Sue McDonnell „ The Domestic Horse”, Cambridge University Press 2005.

Źródła zdjęć:

- A. Górecka-Bruzda, M. Bruzda, T. Jezierski

Fot. A. Górecka-Bruzda